

Μη ανταγωνιστικά παιχνίδια στη σχολική αυλή κατά της πολιτισμικής διάκρισης

**Νάσιου Κυριακή, Εκπαιδευτικός
Φυσικής Αγωγής στο 1ο Δημοτικό
Σχολείο Ναυπλίου, Προπονήτρια
Καλαθοσφαίρισης του Συλλόγου
Ν.Κ.Σ. Ναυπλίου**

**Τοκατλίδης Κωνσταντίνος,
Εκπαιδευτικός Π.Ε., Πτυχιούχος
Φυσικής Αγωγής, Προπονήτης
Καλαθοσφαίρισης του Συλλόγου
Ν.Κ.Σ. Ναυπλίου**

Εισαγωγή

Το πολυπολιτισμικό στοιχείο, είναι πλέον δεδομένο, ότι κάνει έντονη την εμφάνιση του στο ελληνικό σχολείο. Αυτό, σαν ένας μικρόκοσμος της κοινωνίας, προσπαθεί, (με βοήθητους εκπαιδευτικούς τις περισσότερες φορές), να αναπτύξει την ευαισθησία των παιδιών στην ανοχή του διαφορετικού. Η συνεισφορά του μαθήματος της φυσικής αγωγής είναι σημαντική σ' αυτό το τομέα, αφού επιδιώκει από τη φύση του παιδαγωγικούς, πολιτισμικούς και κοινωνικούς στόχους. Τα αναλυτικά προγράμματα προσπαθούν μέσω των ομαδικών αθλητικών δραστηριοτήτων, να στοχεύσουν στην ανάπτυξη κοινωνικών και ηθικών χαρακτηριστικών. Η παρουσία όμως τσιγγανοπαίδων και παιδιών μεταναστών, δημιουργεί την ανάγκη να οργανωθούν τα ημερήσια προγράμματα και προς τον άξονα του διαπολιτισμού.

Πολλοί μαθητές πηγαίνουν στο σχολείο με σχηματισμένη γνώμη από την φυλετική αξιολόγηση και τις εθνικοκεντρικές στάσεις που τους περιβάλλουν. Η θετική στάση προς τις αντιθέσεις, λίγους μαθητές χαρακτηρίζει. Αφού όμως, οι ομαδικές αθλητικές δραστηριότητες απαιτούν τη συνεργασία για την επίτευξη καλύτερου αποτελέσματος, οι μαθητές κατανοούν, ότι πρέπει να αποδεχτούν και να αναγνωρίσουν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και να αποβάλλουν ρατσιστικές διαθέσεις.

Ο καθηγητής φυσικής αγωγής γνωρίζει, ότι ιδανικές καταστάσεις σε επίπεδο διαπροσωπικών σχέσεων των μαθητών κατακτώνται, από επιλογές και προσπάθειες που δεν προσφέρονται έτοιμες. Παιδιά που περιχαράκωνονται και περιθωριοποιούνται, είναι προβλήματα, που καλείται να λύσει, ο καθηγητής Φυσικής Αγωγής, στη σχολική αυλή. Έντονα φραστικά επεισόδια, ακούγονται απροκάλυπτα του τύπου «είσαι ανίκανος», «δεν μπορείς να τρέξεις», «είναι μαύρος», «είναι βρώμικος». Έτσι δημιουργείται η ανάγκη εφαρμογής διάφορων παιδαγωγικών μεθόδων, ώστε να τονωθεί η αξία της κοινωνικοπολιτικής εκπαίδευσης σε επίπεδο αποδοχής - συνεργασίας - κοινοκτημοσύνης. Ο γυμναστής πρέπει να αναπτύξει ευαισθησίες και διαμεσολαβητικές στρατηγικές, κάνοντας το μάθημα του εύκαμπτο και ανεξάντλητο μέσο διδασκαλίας. Κατά τον Galtung, όσο περισσότερο αναγνωρίσει κανείς πως παράγονται η βία και οι συγκρούσεις στο σχολείο, τόσο περισσότερο εφευρίσκει τρόπους για την καταπολέμηση της, μια και ειρήνη, είναι έλλειψη βίας.

«Ο συναγωνισμός θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες παρώθησης από τους παιδοψυχολόγους. Έχει όμως διττό αποτέλεσμα. Πόσο επιβλαβής μπορεί να γίνει, όταν η επιτυχία προορίζεται για τους λίγους ικανούς, τους νικητές, ενώ οι πιο πολλοί γεύονται το ποτήρι της αποτυχίας, της ήττας και συναισθήματα άγχους και κατωτερότητας; οι επιπτώσεις συνεχίζονται σε επίπεδο έλλειψης εμπιστοσύνης προς τον συμμαθητή, αδυναμία για συνεργασία, δυσαρέσκεια, φθόνο και φτωχές διαπροσωπικές σχέσεις. Ως κοινό συμπέρασμα προκύπτει, όπως αναφέρουν οι R. T. και D. W. Johnson (1973 - 1994) ότι η πλειοψηφία των μαθητών του δημοτικού σχολείου προτιμά τη συνεργασία από τον ανταγωνισμό.

Η πρακτική αντιμετώπιση του συναγωνισμού κατά τον Jersild, είναι να δίνει ευκαιρίες στα άτομα, ανάλογα με τις ικανότητες τους. Να παρέχει σε παιδιά διαφορετικού τύπου, τη δυνατότητα να γευτούν την επιτυχία. Να αποφεύγει τη τακτική της συνεχούς τοποθέτησης, σε ανταγωνιστικές καταστάσεις, στις οποίες είναι δεδομένο ότι θα αποτύχουν».[1]

Τα παιχνίδια που θα προταθούν παρακάτω είναι δοκιμασμένες εφαρμογές σε σχολικές αυλές δημόσιων ελληνικών σχολείων. Ο όρος «μη ανταγωνιστικά»

αναφέρεται στην έμφαση που πρέπει να δίνουμε στη συνεργασία του «εγώ» με τους «άλλους». Περιγράφονται τα πιο αποδεκτά από τα παιδιά.

Ο τίτλος τους των παιγνιδιών είναι δοσμένος με τέτοιο τρόπο, ώστε να δαλεάσει τα παιδιά. Είναι απλά στη τεχνική τους, χωρίς προπονητικές επιβαρύνσεις και εύκολα μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το δάσκαλο, σαν τεχνική εκτόνωσης σε στιγμές διαπροσωπικών εντάσεων. Παράμετροι της γενικής τους φιλοσοφίας είναι η διασκέδαση, το γέλιο, η χαρά, η αυθόρμητη ανάγκη για σωματική επαφή. Σε πολλά απ' αυτά μηδενίζεται, η ανταγωνιστικότητα ή ελαχιστοποιείται. Εξαλείφεται κάθε μορφή επιθετικότητας και καταστάσεις αποκλεισμού, μηδενίζεται η σχέση νικητή - νικημένου, η καλύτερη επίδοση, η καλύτερη απόδοση, το καλύτερο ρεκόρ. Ελαχιστοποιείται η περιπλοκότητα των κανονισμών, της τεχνικής, της οργάνωσης ειδικού χώρου και κανονισμών. Μηδενίζεται η απογοήτευση της μη εκτέλεσης, η παραίτηση από την προσπάθεια. Τέλος ένα παιχνίδι που δίνει χαρά σε όλους, τους κάνει όλους νικητές.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι:

- Κατανοείται η σημασία της συνεργασίας, αφού είναι απαραίτητη για το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.
- Η ανάγκη μερικών παιγνιδιών για σωματική επαφή καλλιεργεί την ανθρώπινη ευαισθησία και αλληλεγγύη.
- Ενισχύεται η αντίσταση των μαθητών στη κατηγοριοποίηση των ανθρώπων.
- Διευκολύνεται η επικοινωνία των παιδιών μεταξύ τους.
- Προσφέρονται οι ασκήσεις ως πεδίο ενίσχυσης της αυτοπεποίθησης του παιδιού, και ως ικανή συνθήκη διαμόρφωσης ταυτότητας του ατόμου μέσα από τη σχέση του με τους άλλους.

Πιθανά προβλήματα που θα δημιουργηθούν κατά την εφαρμογή τους είναι αρχικά η άρνηση κάποιων παιδιών να συμμετέχουν. Εάν το τέχνασμα της πρότασης να συνεργαστεί ο γυμναστής μαζί τους δεν πετύχει, τότε αφήνουμε το παιχνίδι να εξελιχτεί με την ελπίδα, ότι τα θετικά συναισθήματα των συμμετεχόντων θα τραβήξει τους αναποφάσιστους.

Θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε:

- Παιγνίδια συνεργασίας.
- Παιγνίδια μη ανταγωνιστικά.
- Παιγνίδια επαφής και γνωριμίας.

Παιχνίδια συνεργασίας

1. **«Σαρανταποδαρούσα»**. Ζητάμε από τα παιδιά να σταθούν το ένα δίπλα στο άλλο, σε μια ευθεία γραμμή, να ανοίξουν σε διάσταση τα πόδια, να κάμψουν το κορμό τους εμπρός, να βάλουν τα χέρια ανάμεσα στα πόδια και να πιαστούν με τα χέρια των διπλανών τους. Με αυτή τη τοποθέτηση, πρέπει να προσπαθήσουν να διανύσουν μια συγκεκριμένη απόσταση, χωρίς όμως να «σπάσει» η σαρανταποδαρούσα. Η διαδρομή μπορεί να είναι παράλληλη ή κάθετη στις γραμμές του γηπέδου.
2. **«Σβούρα για τρεις»**. Ζητάμε από τα παιδιά να επιλέξουν τις τριάδες τους. Ο μεσαίος πιάνει τους συνασκούμενους του από το αριστερό χέρι (έτσι αυτοί στέκονται προς την αντίθετη κατεύθυνση) και περιστρέφονται στο ίδιο σημείο διαγράφοντας κύκλο, ενώ γυρίζουν γύρω από τον μεσαίο. Τα χέρια πρέπει να μείνουν τεντωμένα.
3. **«Καράβια και βράχοι»**. Ομάδες των τριών τρέχουν ο ένας δίπλα στον άλλο, πιασμένοι από το χέρι. Ανάμεσα στη διαδρομή που πρέπει να διανύσουν τοποθετούνται κώνοι ή πλαστικά μπουκάλια ή χαρτόκουτα, διάσπαρτα τοποθετημένα. Ζητάμε από τα παιδιά να διανύσουν την απόσταση χωρίς να κοπούν και χωρίς να πέσουν πάνω στα αντικείμενα, γιατί τότε το καράβι τους θα βουλιάξει.
4. **«Ελικόπτερο»**. Όλη η τάξη χωρίζεται σε δύο ομάδες και πιάνονται από τα χέρια, ώστε η μία ομάδα να βλέπει σε μια κατεύθυνση και η άλλη προς την αντίθετη. Ο μεσαίος εκτελεί περιστροφές επιτόπου και οι άλλοι διαγράφουν κύκλους γύρω απ' αυτόν.

5. **«Αγκαλίτσες»**. Τα παιδιά μοιράζονται σε ομάδες των τριών ο ένας δίπλα στον άλλον. Οι εξωτερικοί πιάνουν με το δεξί τους χέρι την αριστερή τους πηχεοκαρπική τους άρθρωση. Με το ελεύθερο χέρι τους πιάνουν τη δεξιά πηχεοκαρπική άρθρωση του συνασκούμενου. Ο μεσαίος αγκιστρώνεται από τους δύο εξωτερικούς συνασκούμενους του, μαζεύει τα πόδια του και αφήνει έτσι να τον μεταφέρουν. Το παιχνίδι προτείνεται για τις μεγαλύτερες τάξεις του δημοτικού και οι τριάδες πρέπει να ορίζονται σύμφωνα με τα σωματομετρικά τους γνωρίσματα.
6. **«Μικρά τρενάκια»**. Τα παιδιά γίνονται ζευγάρια ο ένας πίσω από τον άλλον. Ο πίσω συνασκούμενος πιάνει τον πρώτο από την μέση. Τα «τρενάκια τρέχουν στην αυλή και με το σφύριγμα το πίσω παιδί έρχεται μπροστά, ώστε να γίνει ο καινούριος οδηγός στο τραίνο. Ανάλογα μπορεί να παιχτεί ζητώντας από τα παιδιά να γίνουν τριάδες ή τετράδες.
7. **«Το μεγάλο φίδι»**. Όλη η τάξη είναι πιασμένοι σε ένα μεγάλο σκοινί που να τους δίνει τη δυνατότητα να έχουν μία μικρή απόσταση μεταξύ τους. Ο πρώτος οδηγεί τους υπόλοιπους σε μια διαδρομή με πολλούς ελιγμούς. Με το σφύριγμα το φίδι, θα υποθέσουμε, ότι βρίσκεται σε κίνδυνο και θα πρέπει να καθίσει κάτω. Το παιχνίδι συνεχίζεται μ' αυτό τον τρόπο, όσο το ενδιαφέρον των παιδιών κρατιέται αμείωτο.
Παραλλαγή: Κάθε παιδί μπαίνει μέσα σε ένα στεφάνι, αλλά θα κρατιέται από το στεφάνι του μπροστινού του και το δικό του θα το κρατάει ο πίσω συμπαίκτης.

Παιχνίδια μη ανταγωνιστικά

1. **«Η ουρά του χαρταετού»**. Όλοι οι παίκτες τοποθετούνται στη σειρά ο ένας πίσω από τον άλλο, με τα χέρια πιασμένα από τη μέση του μπροστινού τους. Το τελευταίο παιδί είναι η ουρά του χαρταετού και βάζει ένα μαντήλι στη πίσω τσέπη του ή στη μέση. Με το σφύριγμα η κεφαλή του χαρταετού αρχίζει να κυνηγά την ουρά της, προσπαθώντας να αρπάξει το μαντίλι, κάτι στο οποίο η ουρά αντιστέκεται. Όταν το κεφάλι καταφέρει να πιάσει την ουρά, γίνεται η καινούρια ουρά, αφήνοντας ένα νέο κεφάλι.
2. **«Το δίχτυ του ψαρά»**. Μια μεγάλη ομάδα παιδιών είναι πιασμένοι από τα χέρια και προσπαθεί να περικυκλώσει τους άλλους με σκοπό να τους εγκλωβίσει. Οι αιχμάλωτοι ενώνονται με τη μεγάλη ομάδα. Το παιχνίδι τελειώνει όταν η ενωμένη ομάδα (το δίχτυ) πιάσει όλα τα ελεύθερα παιδιά (ψάρια).
3. **«Τράβηγμα σε αλυσίδα»**. Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ισοδύναμες ομάδες. Συναντιούνται στο μέσο ενός εκ των προτέρων οροθετημένου αγωνιστικού χώρου και πιάνονται έτσι, ώστε ο κάθε παίκτης της μιας ομάδας να έχει πιαστεί με τους αγκώνες με δύο αντιπάλους. Με το σύνθημα της έναρξης η κάθε μία ομάδα προσπαθεί να τραβήξει την αντίπαλη ομάδα πίσω από την διαχωριστική γραμμή. Στο τέλος ανακοινώνουμε τη νικήτρια ομάδα και επιβραβεύουμε την προσπάθεια αντίστασης της άλλης. Το παιχνίδι προκαλεί επιβάρυνση της ωμικής ζώνης γι' αυτό είναι απαραίτητο να συνοδεύεται στην αρχή με προθερμαντικές ασκήσεις των αρθρώσεων.
4. **«Γαργαλιστική διελκυστίνδα»**. Η τάξη χωρίζεται σε δύο ισάριθμες και ισοδύναμες ομάδες, στις οποίες τα παιδιά είναι πιασμένα από τη μέση του μπροστινού τους. Οι πρώτοι κάθε ομάδας πιάνονται μεταξύ τους από τα χέρια. Με το σφύριγμα αρχίζει η μία ομάδα να τραβήξει την άλλη προς το μέρος της. Μόλις δημιουργηθεί φορτισμένη συγκινησιακά στιγμή, δίνεται η εντολή να γαργαλίσουν ο ένας τον άλλο. Το παιχνίδι τελειώνει χωρίς νικητές και νικημένους μέσα σε μια εύθυμη διάθεση απ' όλους.
5. **«Φωλίτσες»**. Σε μια οροθετημένη περιοχή μερικά παιδιά επιλέγονται για κυνηγοί. Με το σφύριγμα τα υπόλοιπα παιδιά τρέχουν να αποφύγουν το πιάσιμο των κυνηγών. Όταν κάποιος πιαστεί, πρέπει να παγώσει στη θέση του (να σταθεί ακίνητος με τα χέρια ψηλά). Για να ξεπαγώσει πρέπει δύο παιδιά, τα οποία δεν έχουν πιαστεί, να πιαστούν με τέτοιο τρόπο ώστε να έχουν τον πιασμένο στο κέντρο.

Παιχνίδια επαφής και γνωριμίας

1. **«Σέρφινγκ»**. Ξαπλώνουν όλοι πάνω σε μια σειρά από μικρά στρωματάκια, στο έδαφος. Ένα παιδί (το πιο ελαφρύ της τάξης) ξαπλώνει πάνω τους κάθετα. Οι από κάτω περιστρέφονται όλοι μαζί προς μία κατεύθυνση και έτσι το παιδί που είναι πάνω τους μεταφέρεται από την μια άκρη στην άλλη. Ακόμα και αν η μεταφορά δεν επιτύχει οι συμμετέχοντες μένουν ικανοποιημένοι από την καινούρια εμπειρία.
2. **«Μεταφορά τραυματισμένου»**. Τα παιδιά γίνονται δυάδες και ένας ελαφρύς μαθητής καθορίζεται ως «τραυματισμένος» ο οποίος πρέπει να μεταφερθεί σε ένα συγκεκριμένο σημείο που υποθετικά είναι το νοσοκομείο. Όλες οι δυάδες πραγματοποιούν τη διαδρομή με τη σειρά τους.
3. **«Το άγγιγμα»**. Τα παιδιά τρέχουν σε ένα οροθετημένο χώρο σκορπισμένα και όπου θέλει το καθένα. Καθώς τρέχουν ο εκπαιδευτικός φωνάζει «χέρι - χέρι». Τότε τα παιδιά πρέπει να τρέξουν, να βρουν ένα άλλο παιδί και να ενώσουν τα χέρια τους. Το παιχνίδι συνεχίζεται αλλάζοντας τις φραστικές εντολές σε «μύτη - μύτη, αυτί - αυτί, μάγουλο - μάγουλο, πλάτη - πλάτη, γόνατο - γόνατο».
4. **«Νησάκια και ναυαγοί»**. Τοποθετούνται στο έδαφος στεφάνια σε αριθμό μικρότερο από τον αριθμό των παιδιών. Τα παιδιά τρέχουν πάλι σκορπισμένα και με το σύνθημα «δύο - δύο» πρέπει να μπουν δύο μέσα σε κάθε στεφάνι και να αγκαλιαστούν. Παρόμοια το παιχνίδι συνεχίζεται, αλλάζοντας κάθε φορά τον αριθμό των παιδιών που πρέπει να μπει μέσα στο στεφάνι.
5. **«Τυφλόμυγα»**. Παραδοσιακό παιχνίδι, στο οποίο ένα παιδί δένει ένα μαντήλι στα μάτια του για να μη βλέπει και προσπαθεί στα τυφλά να πιάσει τους ελεύθερους παίκτες που τρέχουν γύρω του. Είναι ιδιαίτερα ευχάριστο στα παιδιά και μπορούν να δέσουν μαντήλι στα μάτια τρία έως τέσσερα για να συμμετέχουν όσο το δυνατόν περισσότερα.
6. **«Το κύμα»**. Τα παιδιά κάθονται το ένα πίσω από άλλο σε διάσταση και σε πολύ κοντινή απόσταση. Τους ζητάμε να ξαπλώσουν τότε προς τα πίσω. Τα παιδιά ευχάριστα θα ανακαλύψουν ότι βρίσκονται ξαπλωμένα πάνω στο σώμα του συμμαθητή τους. Η άσκηση συνεχίζεται ζητώντας τους να καθίσουν να ξαπλώσουν πολλές φορές.

Επίλογος

Τα παραπάνω παιχνίδια μπορούν να θεωρηθούν μια κοινωνική πολιτική που εφαρμόστηκε στο μάθημα της φυσικής αγωγής, με στόχο την εκπαίδευση της αλληλεγγύης, της ειρήνης και την εκπαίδευση κατά της εμπάθειας. Αναγκάζουν τα παιδιά να λειτουργήσουν χωρίς κοινωνικές διακρίσεις και διαφορές, φέρνουν το ένα πιο κοντά στο άλλο, εξαλείφονται αντιπαραθέσεις και εγωιστικές συμπεριφορές. Τέλος το γέλιο, το αστείο, η διασκέδαση είναι η ανταμοιβή της συμμετοχής και της συνεργασίας, με την ελπίδα ότι ο αυριανός πολίτης δεν θα χαρακτηρίζεται από κοινωνική απάθεια.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- [1]. Στοιχεία από το βιβλίο του Τριλιανού ,Θ. (1997). Η παρώθηση ή πως καλλιεργείται στο μαθητή η έφεση για μάθηση: Αθήνα, σ. 76 - 80.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μπερερής, Π. (2001). Για μια διαπολιτισμική εκπαίδευση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία. Αθήνα: Arigoshora.
Νικολάου, Γ. (2000). Ένταξη και εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο δημοτικό σχολείο. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
Bohumil, K., Zdenek, T. (1500). 1990, Ασκήσεις για φυσική κατάσταση και διάπλαση του σώματος. Θεσσαλονίκη: Salto.

- Brugger, L., Schmid, A. & Bucher, W. (1992). 1000 Προθέρμανση: Ασκήσεις και παιχνίδια. Αθήνα: Salto.
- Γεωργογιάννης, Π. (1997). Θέματα Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Αθήνα: Gutenberg.
- Η Φυσική Αγωγή Στο Δημοτικό Σχολείο (βιβλίο για τον διδάσκοντα). Αθήνα: Ο.Ε.Δ.Β.
- Κανακίδου, Ε., Παπαγιάννη, Β. (1998). Διαπολιτισμική αγωγή. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μάρκου, Γ. (1997). Εισαγωγή στη διαπολιτισμική εκπαίδευση - Ελληνική και διεθνής εμπειρία. Αθήνα.
- Μασταγγούρας, Γ., Η. (1999). Η σχολική τάξη. Αθήνα.
- Τριλιανός, Θ. (1997). Η παρώθηση ή πως καλλιεργείται στο μαθητή η έφεση για μάθηση. Αθήνα.
- Τριβίλα, Σ., Ghiminti, G. (1998). «Εγώ» και «Εσύ» γινόμαστε «Εμείς». Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ραντούλοφ, Β. (1989). 100 παιχνίδια στο Μάθημα της Φυσικής Αγωγής. Salto.
- Φυσική Αγωγή & Αθλητισμός. Περίοδος Β' - Τεύχος 25/1988. Περιοδικό αθλητικής επιστήμης. Salto.